

čovjek
muzič

MEĆ BEOGRAD-ZAGREB

Svaki pametnjaković iskoristit će priliku da u naslovu ime grupe MEĆ veže uz boks. No njezino djelovanje, izloženo od 4. do 28. veljače 1982. (s predavanjem Stevana Žutića 26. 2) u Galeriji suvremene umjetnosti u Zagrebu, doista je sraz.

Grupa MEĆ su mladi arhitekti Marjan Čehovin, Dejan Ečimović, Slobodan Maldini, Mustafa Musić i Stevan Žutić.

Beograd, iz kojega nam dolaze naši dragi kolege, fascinantan je grad i jedini naš velegrad, zato što ima kulturu gustoće i raznolikosti, jer u njemu pod drvećem hotela »Moskva« možete pitati kavu, dok promet pored vas mirno teče, jer u njemu imate kino »Slaviju« s Art Deco rasvjetom iznad peći na drva koja puketa u ugлу, kao i mramorni kino »Beograd« pod zemljom, Međunarodni press centar s ponajboljom kuhinjom i uslugom (pozdrav ekipi) i onaj junk-food restoran gdje sam 5 puta tražio vodu, a to sve na udaljenosti od 1000 metara.

Beograd vam, dakle, nakon što obavite ono po što ste došli i ako izbjegnete lukavu raspoređene klopke uslužne »Knjižare«, omleta u kafani »Proleće«, grilla »Kod orača«, šopske salate kod »Znaka pitanja«, prozirne espresso kave, 5 kafića (od kojih »Nana« radi do 02 h), najskuplje loze u Jugi, i preživite tulume sa 150 ljudi, nudi i neka arhitektonска hodočašća. Znam neke koji ne riskiraju, pa

odmah odu do Francuske ambasade u Praškoj, skrenu do Ehrlichove banke i Azrielove robe kuće u 7. jula ulici, ili Karadorđeve, industrijskom revolucionom patinirane ulice kraj rijeke, poharaju podzemlja knjižara »Prosvete« i Vitorovićeve »Albanije«, uzdahnju kraj »Nolitove« (nekad Talijanski informativni centar), dive se malo prečrpatnoj balskoj dvorani na 6. katu Terazijske terase, i završe pred urbanom vilom slijepog odvojka Palmotićeve.

Beograd u ogoljelosti sustječe monumentalizam gradevinu iz perioda kada je bio središte moći, i reduktivizam zgrada internacionalnog stila.

Beograd danas, u kojem stvaraju kolege iz grupe MEĆ, mjesto je, kao i mnoga druga, masovne anonimne produkcije s jedne strane, i, po mojoj procjeni, ekskluzivne magijski intonirane intelektualističke struje, s druge strane. Ali, ima nešto, dapaće dvoje, što ovdje struje veže. Prvo, Đokićevi neboderi pokazuju da iza autora stoji zadružno dvorište, a ne kaleta, i nalaze se na brdima, koja se ne zovu Akvilin ili Palatin, nego Lekino ili Petlovo brdo, pa time internacionalna linija daje dokaz magijskog, da »nasljede« postoji. Drugo, od nadrealizma, do nekih radova grupe MEĆ, prisutna je proizvodnja i primanje arhitekture preko pojmovra. Možda nije ni čudno, da je u gradu, koji je toliko dugo bio središtem

»moći«, literatura tako prisutna u likovnosti, jer je tako lakše kontrolirati »što je pesnik htio da kaže«.

U toj situaciji, polovicom 70-tih godina, kada se tako radilo i u svijetu, javlja se nekolica mladih osoba koji se najprije pojedinačno, a zatim i skupno, izložbama, projektima, tekstovima i proklamacijama nude kao alternativa beogradskoj arhitektonskoj sceni.

Cini mi se da u grupi postoje dva polariteta. Čehovin, Ečimović i Maldini stupaju u odnos s već opisanom beogradskom intelektualističkom strujom (Bogdanović, Milosavljević, Ristić, Radović), za koju je arhitektura kraljevski put za rješavanje problema svijeta, s izraženim pretencijama kodifikacije struke, dok Musić i Žutić rade arhitekturu da bi se bavili arhitekturom, i stupaju u relaciju s modernim pokretom. Moderni pokret, tj. odnos prema njemu, nije samo vanjska, u omraženom nazivu postmodernizam, nego i unutarnja relacija među polaritetima grupe.

Ta veza je u shvaćanju i modernog pokretu i opisanog »magijski« intoniranog stanja duha, da je arhitektura transmisija neke druge, političke ili eshatološke prakse. Riječ je, naravno, o poznatoj El Grepisuovoj kontrarevolucionarnej tezi »arhitektura ili revolucija«, koja se, kao i svaki reformizam, prikazuje progresivnom, a očiti je pokušaj da se proturječnosti sistema zrelrog za prevrat ubla-

že i perpetuiraju. Izbor je, dakle, između arhitekture kao operatora egzistencijalnog kompleksa, ili njezine autonomije. Pogledajmo kako su se opredijelili članovi grupe MEĆ.

Ako kompjutor opišemo kao raspored, kroz koji propušteni ulazni podaci izlaze oblikovani, tada zraka sunca propuštena između dva kamena, odbijena od trećeg, pada na četvrti označavajući ljetnji solsticij, pa je Stonehenge kompjutor kamenog doba, bez pokretnih dijelova.

Kuća, dakle, kako sam pokazao, može biti stroj, ne stepenište, nego eskalator za nebo, ili druge ciljeve, pod uvjetom — da radi.

Da li arhitektura grupe MEĆ, u svom nadobudnjem dijelu radi to neposrednim arhitektonskim sredstvima, ili preko prepoznavanja i uvođenja uvrježenih oblika za pojmove? Listajući časopise iz 60-tih, vidimo koliko su nekad poletni trendovi danas smješni. Ono jedino što nije smiješno ni 1968., niti 1986., su kuće, npr. Makoto Suzuki, jer otkrivaju nove vrste prostora. »New Musical Express« je još 1979. zamjenio izraz »moderan« za »suvremen«.

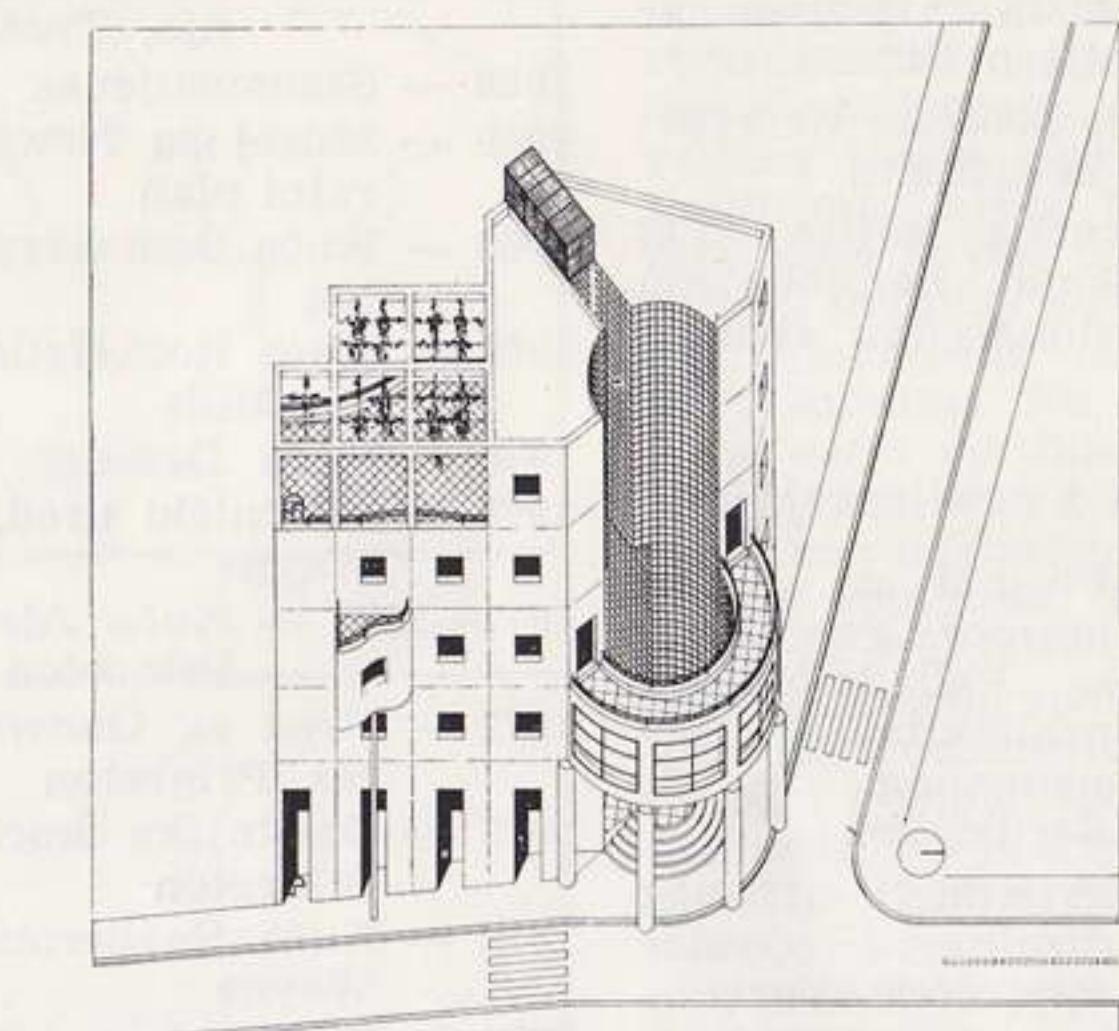
Zar arhitektura grupe MEĆ, upravo u svom »prizemnjem« dijelu ne koristi, nego obogaćuje riznicu arhitekture?

Davor Lončarić

Mustafa Musić, 1949.

(...) Cinjenica da prostor nije nezavisan entitet, već funkcionalan odnos sa instiktima, pulsijama, emocijama i aktivnostima, za mene znači jedan krupan zahtev više (...).

Kuća na uglu, 1981.

Marjan Čehovina, 1950.

(...) Morfološke i tipološke analize su prvi korak u iznalaženju nekih zajedničkih karakteristika za pojedinačne grupe objekata. Oni se posmatraju »oslobodenim« od svojih funkcija da bi se na taj način izbjegli ograničavajući faktori tih istih funkcija. »Razbijanjem« objekata na osnovne, prostorne, konstitutivne elemente određuju se uslovi za komparativnu analizu. Ovakvo »pripremljeni«, objekti predstavljaju osmišljeni skup arhetipova, koji nose svoja pravobitna simbolička značenja. Analizom tih elemenata možemo »objektivizirati« celu stvar, otkriti univerzalne kodove graditeljstva, odnosno simbole koji su imanentni čovjeku. Transpozicijom tako dobijenih kodova — obojenih novim simboličkim značenjem — i dovodenjem u novi kontekst, vrši se konačna sinteza (...).

Dejan Ečimović, 1948.

(...) Oslanjanjem na tipološke studije, u konkretnom slučaju izbegnutu su eksplicitna citiranja istorijskih stilova. Uočava se, dakle, da uspostavljanje prekinutog kontinuiteta unutar arhitekture nije nužno vezano uz povratak ektekticizmu (...).

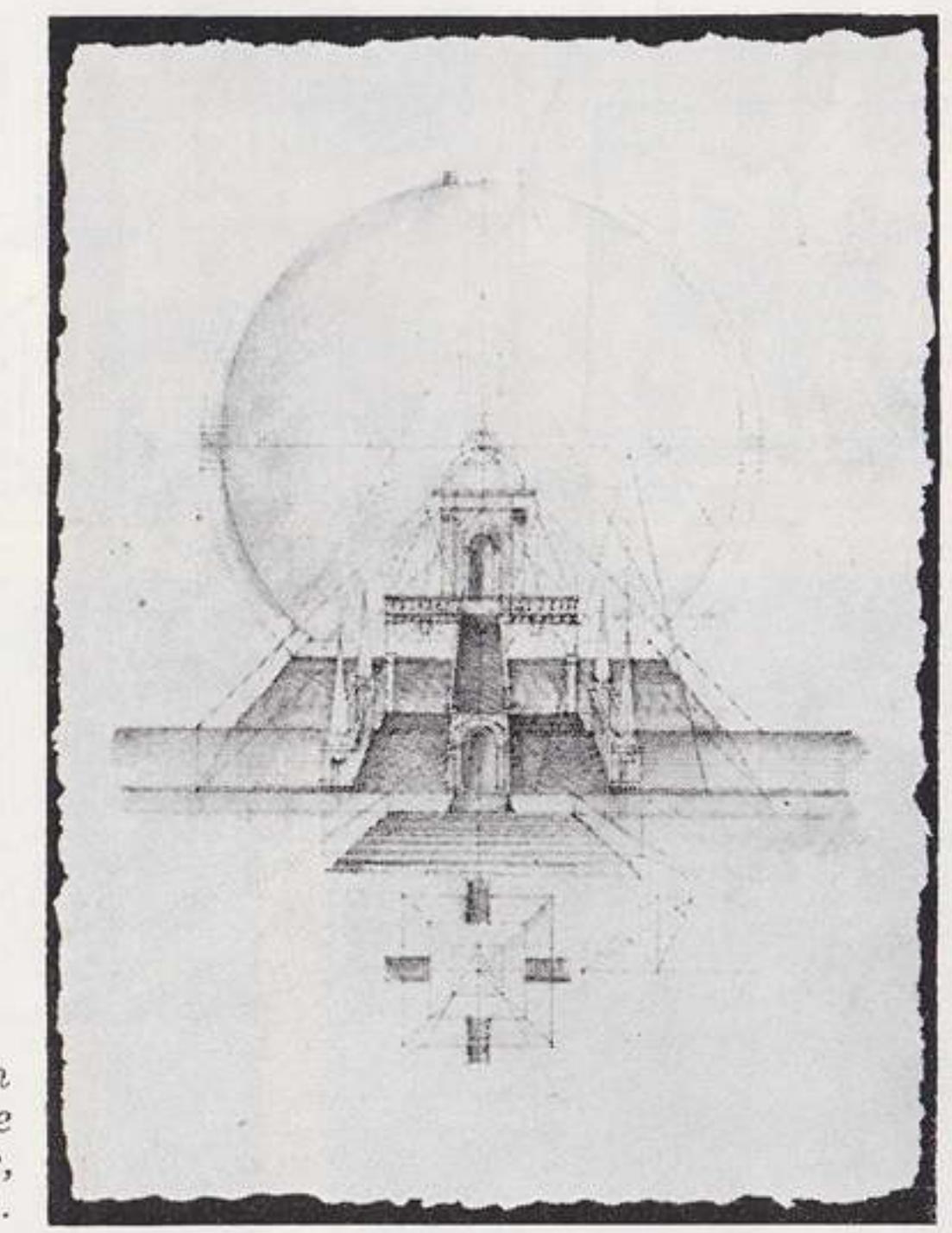

Arhitektura zemlje, aksonometrija, 1981.

Slobodan Maldini, 1976.

(...) U odnosu prema božanskoj moći, snaga sadržana u predmetima (i arhitekturi) tako postaje sekundarna. Moć, pojmljena kao takva, uvek predstavlja nešto superprirodno, božansko, a bogovi su isključeni od bilo čega drugog u vrlini svog superprirodnog karaktera. Po ovoj konceptciji moći, kao suštinske karakteristike bogova... sledstveno tome ne postoji razlog sumnji da... (mitološki) opis bogova (i njihovo učeće u arhitekturi) zbilja odražava živo verovanje (...).

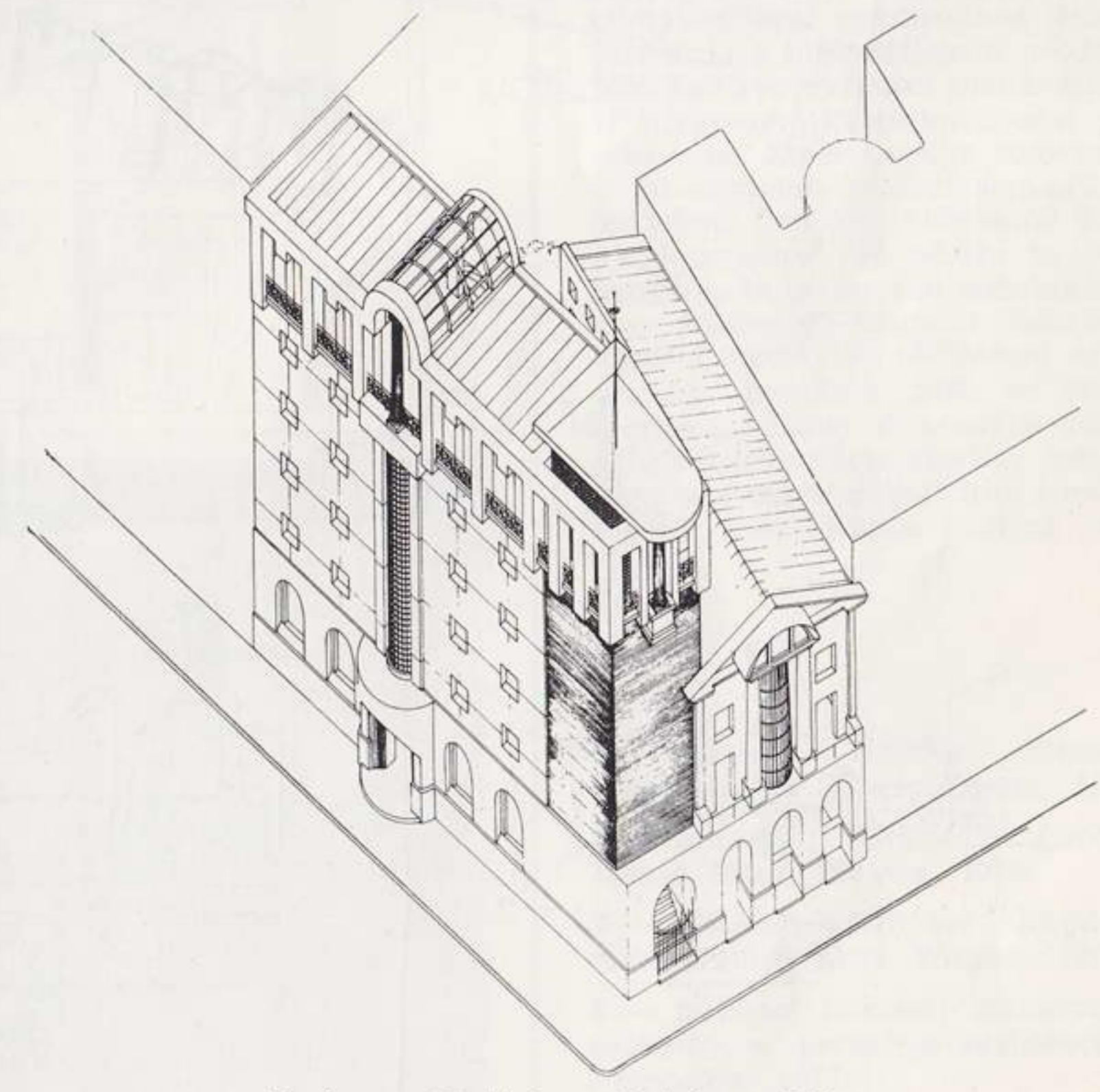

Hram
vertikalne
simetrije,
1980.

Stevan Žutić, 1954.

(...) Ovake ELEMENTE pruža istorijsko graditeljsko naslede. Pored ovog treba ostvariti i veliku koncentraciju i čvrstinu povezivanja energije (u TRENUTKU NASTAJANJA) koja se stabilizuje u OBLICIMA E. N. FORME, odnosno ostvariti veliki »kapacitet forme« koji bi omogućio nesmetane transformacije OBLIKA fleksibilnih E. N. Na ovaj način koncipirana i realizovana, STRUKTURA nastavlja da živi svoj trajni život KUCE LICNOSTI, pojma za čije se ponovno ustanovljenje treba boriti (...).

Kuća graditeljske zajednice, 1981.